

RAZGLEDNIK

KNJIŽEVNOST

Anton Ingolič: **Lukarji**. Roman. 1936. Založila Tiskovna založba r. z. z o. z. v Mariboru. Fotomontaža Franjo (!) A. Pivka v Mariboru. Tisk Mariborske tiskarne d. d. v Mariboru. Strani 312.

Roman »Lukarji« so za naše razmere izredno obširno pripovedno besedilo. Niso zanimivi samo zato in pa, ker so prvo in večje delo mladega in doslej neznanega pisatelja, ki se je javil s tem svojim delom neposredno (Lj. Zvon 1935), torej podobno kot svojčas dr. Kraigher s »Skrobarjem«, marveč še bolj zaradi snovi, ki jo oblikujejo, in pa pisatelju svojstvenega kompozitorskega sloga. Snovno so trpka epopeja tistega dela Prlekije, ki se preživlja s čebulo, t. j. »Lukarije«, prebivališča Lukovcev, Blatincev in Sejancev ob Blatnici pod zadnjimi obronki Slovenskih goric, Petkovcev, Drenovcev na levem bregu Drave pod Halozami, na sredi Sveta Magdalena, Tihoncev in Orehovcev (str. 7, 28 i. dr.), več ali manj imen za kraje, ki jih Svetličev Kazalo pozna le deloma in drugod (Varaždin) in jih je umeti zato pač simbolno, ne pa domačijsko stvarno. Tako je zasnovan ta obširni roman v dveh delih na razmeroma ozkem ozemlju. Navajanje tržnih lukarskih poti (str. 37, 93 i. dr.) ga le nekoliko razširi, pa ne toliko, da bi s tem dobila slika tisto snovno pomembnost, ki bi jo imenoval življenjsko polnost Reymontovih Kmetov. Osrednje, t. j. politično dejanje v »Lukarjih« je moderno socialno. Prikazuje se borba kočarjev in gostačev za razdelitev ozemlja na velikem posestvu grofice Mondscheinove spričo agrarne reforme iz l. 1920. Ta borba, ki ni navsezadnje nič drugega kot novodobna kmetiška »pravda« in se vleče nekako deset let, seveda s presledkom dobrih osem let med dogodki v prvem in dogodki v drugem delu romana, je postavljena v simbolne Lukovce, dočim so druge občine po mačehovsko komajda eksponirane. Tu v Lukovcih gospoduje mogočnjaški kmet in župan Tina Sok z grajskim oskrbnikom stare Mondscheinove, ki je zadnja svojega rodu, šegulo. Ta dva in v drugem delu še krčmar Vršič so »grofje«, t. j. ljudje, ki sebi v dobro zavirajo na vse pretege izvedbo reforme v prid kočarjev in gostačev. Nasprotuje jim krdelo odvisnih ljudi, ki bi radi imeli svojo zemljo, med temi člani Sokove družine same: njegova sestra Lajhovska, Nana z bratom Tomažem, tridesetletna Ana in brat organist Drejč. Za pravo

borbo organizira in zbudi te kočarje in gostače pa šele Anin mož Jernej, ko se vrne z boljševiskimi idejami iz Rusije. Ta Jernej Čuš postane poslej osrednja oseba vsega dejanja. Doseže postavno delno razdelitev grofovskega svetá. Ko mu grozi spričo Sokovih mahinacij, da se mu bo izjalovilo vse, kar je dosegel, zažge z Blažem grad. Po osmih letih ječe se vrne in nadaljuje svoj boj proti novemu upravniku veleposestva, dokler ne zadosti za svoj požigalski zločin s smrtjo v plamenih, ko gasi gostaške kočje, ki jih je zažgal upravnik Vršič. To je stožer romana, pravda za zemljo, prikazana uradniško programno, do vzgojnosti natančno v podrobnem nava-
 janju vsega pravno gospodarskega procesa. Drugo v romanu je luk: zgodbe zasebnega življenja lukarjev, ki so po prikazu bolj tipika kot kolektivna slika, njih lukarskih tržnih poti, njih veselja in bridkosti, zlasti pa eroti-
 čnega življenja, ki je slikano začudo enostransko, naturalistično odurno. Takšna je n. pr. Nanina zgodba s Tomažem v mestu, take so dogodivščine veselega lukarja Drejčevega Andreja z mestno gospo Lejo; tako je prikazan Šegulov starejši sin Martin, tako Drejčev Blaž s Feruno i. dr. Človeku se vsiljuje misel, da je vse to le snovnost radi snovnosti, motivna izposoditev od drugod, iz Poljskih Kmetov, iz Zolájeve Zemlje ali pa iz modernega ruskega romana, kjer pa je ta motiv gola in živa resnica. Na to zadnje rusko slovstvo spominja sicer vsa Ingoličeva pripovedna tehnika, ko snuje svojo zgodbo naturalistično nekam apriorno, preden je osebe značajno eksponiral ali psihološko utemeljil, doživel in razložil. Tako so ti liki, ki govorijo vsi nekarakterno književno in deloma kar časnikarsko govorico (Jernej!), sicer dokaj nazorni, a neživljenjski, shematični. Preznačilno v tem oziru je n. pr. pisatelj povedal priimek glavne osebe šele na strani 177. in skušal motivirati duševno neenotnost tega obraza šele proti koncu knjige (str. 225). Tak način pripovedovanja daje romanu značaj listkarsko pisane-
 nega teksta. Vse se dogaja preveč po neki mili volji svojeglavega režiserja, ki odstranjuje osebe z odra prepogosto nasilno, večkrat eksmahinalno: Tomaža ubije ropar, Sokico povozijo, stari šegula utone, njegov sin Martin se ubije na motorju, Vršiča zadene za smrt Drejč, Blaž zadavi Feruno i. dr. Kljub navidezni povezanosti dejanja in bujnega doživljaja dela roman vtis fragmentarično zbranih, le zunanje v celoto povezanih epizodnih motivov brez dramatičnega zapletka. Ne ogreje, ne prime idejno. Delo kaže razumsko, šolano pisateljsko osebnost, ki pa amuzično nima čuta za intimno pesniško prijemljive prikazovanje z ljubeznijo zajetega motiva. Podobno je tudi z idejnostjo: prvi duhovni gospod, čigar pridigarstvo je pravo pamfletarstvo, je odurno nesocialen, drugi je poštenjak. V Teji, ki je lep obraz, je nekaj toplote, a drapirano tako neubrano, da usahne brez moči, pisano ad usum s Cankarjem in njega pravičnim Jernejem. Pesniški vložki niso nobena poezija, niti dobro metrična ne. Jezik je domač in dober mimo hib, ki so: po njemu 47, Lukovi duh 39, pred dvema 121, vse dopoldne 124, le potem, ko 150, 225, 227, živijo! 141, 190, 209, ovedli (ovedeli) 199, 243, 260, na preteg (pretek) 202, preko advokata 217, predvečer 239, izvanreden 283 i. p. Tako je Ingoličev prvenec mlado delo, ki priča o pisateljevem epičnem talentu. Govori pa tudi glasno dovolj, da je treba tudi na-

šemu novemu pripovedniku idejne usmerjenosti, globljega doživljanja tuje usode in v smislu tradicije Jurčičeve, Tavčarjeve, Finžgarjeve pesniško doživljene snovnosti. Pri Rusih našega časa se more naš pisatelj žal v tem oziru kaj malo naučiti. Roman o Lukarjih bi se bil dal napisati toplo po slovensko, ne hladno biološko, kozmopolitično. Ingolič utegne postati ime, če bo nadaljeval z naivno vero v lepo in dobro. Le otrók in otroške psihe, ki jo je to pot kar na lepem prezrl, naj v prihodnje ne zabi!

Dr. I. Pregelj

Francè Stele, *Monumenta artis Slovenicae. I. Srednjeveško stensko slikarstvo*. Ljubljana 1935. Delo, ki je izhajalo v mesečnih snopičih (13), obsega 60 strani slovenskega in francoskega teksta, opazke, seznam slik, krajev, umetnikov, ikonografsko in stvarno kazalo ter 173 reprodukcij na najfinejšem papirju, v formatu 34 × 24 cm. Oprema knjige je Plečnikova. Izdala »Akademska založba«.

Vsebinsko obsega knjiga sledeča poglavja (odgovarjajoča mesečnim snopičem): 1. Splošni pregled razvoja srednjeveškega stenskega slikarstva v Sloveniji. 2. Slikani prezbiterij. 3. Johannes concivis in Laybaco. 4. Johannes Aquila de Rakespurga. 5. Ladja cerkve v Turnišču. 6. Poslednja sodba. 7. Trpljenje Kristusovo. 8. Sveti Trije kralji. 9. Marijino življenje. 10. Svetniške legende. 11. Crngrob. 12. Oltarne slike. 13. Miniaturno slikarstvo.

Če se poglobimo v posamezna poglavja tega monumentalnega dela, ali če prelistavamo skrbno izvršene reprodukcije po naših umetnostnih delih te zdavnaj pretekle dobe, nam postane jasno, koliko zakladov nam hranijo po vsej Sloveniji posejane stene naših cerkva, in kolikšna je njihova kvaliteta, tako s čisto znanstvenega umetnostno-zgodovinskega kakor tudi z estetskega stališča. Časovno obsegajo naši umetnostni zakladi dobo od srede 13. stol. pa tja do srede 16. stoletja, torej dobo, ki jo je zgodovinska znanost nazvala z več specialnimi termini, tako visoki srednji vek, pozni srednji vek in dobo reformacije. Z umetnostno-zgodovinskega stališča pa razpade naše umetnostno gradivo na več slogov s termini, kakršni so se pač za to dobo udomačili v umet.-zgodovinski strokovni literaturi. Tako spadajo naša najbolj zgodna dela (Ptuj) v čas zgodnjegotskega risarsko plastičnega stila, torej v tisti čas, ko se je v tedanjih zapadnoevropskih umetnostnih žariščih vršil gigantski kompromis med dvema resnicama, med idejo in naturo, ko se je po stoletjih srednjeveškega spiritualizma zaničevana narava zopet odkrila tedanjemu človeku ter so se pričeli njeni fizični pojavi zopet pozitivno vrednotiti, seveda le v kolikor so bili ustvarjeni »ad maiorem Dei gloriam«. Naslednji slog, ki je zapustil pri nas sledove v Vrzdencu, Crngrobu, Celju itd. je zgodnjegotski risarski stil, sledi pa mu za naš teritorij mnogo bolj plodoviti gotski idealistični plastični stil, ki je zrastel na idealističnih temeljih Giottovih, na njegovi rešitvi problema odnosa oseb do arhitekture in krajine, in ki se je v Franciji, tedanjem umetnostnem Parnasu, nato obogatil še s pridobitvami gotskega naturalizma. Pri nas spadajo v ta čas dela slikarja in arhitekta Janeza Aquile in njegovega kroga (konec 14. stol.), in pa že prva polovica našega quattrocenta, ki najde svoj posebni